

Bojan Cvelfar

“JAZ NISEM NAMERAVAL VSTRELJITI”

*Proces proti Ivanu Bovhi in druge sodne obravnave izgrediv
ob obisku čeških visokošolcev v Celju 1899*

“C. kr. državno pravdnništvo v Celji vloži proti Janezu Bovha, 43 let staremu, rojenemu v Virštajnu pri Brezicah in tja pristojnemu, katoliškemu, oženjenemu solicatorju v Celju, radi tepeža enkrat kaznovanemu

obtožbo:

‘Janez Bovha je v noči od 9. do 10. avgusta 1899 v Celju v Julija Grabitscha z nakano mu prizadjeti težko pohabljenje, ustrelil s ostro nabasanim revolverjem in ga tako poškodoval, da se mu je vsled tega lahka telesna poškodba pa s takim ozadjem in tako započeta, da je z letim združena navadno smrtna nevarnost ter je tako zakrivil hudodelstvo težke telesne poškodbe po 152¹ in 155a kaz. zak. kaznjivo po 155 kaz. zak.’²

¹ Težko telesno poškodbo je v navedenem § 152 avstrijski kazenski zakon opredeljeval takole: “Kdor zoper človeka, sicer ne z nakano, ga usmrtiti, pa vendar z drugim souvažnim namenom tako ravna, da se mu je vsled tega najmanj za dvajset dni zdravje pokazilo ali zmožnost, svoj poklic opravljati, odvzela, da se mu je um zmešal ali pa težko pohabljenje naklonilo, se zakrivi s hudodelstvom težke telesne poškodbe.” Kazen za tak pregrešek je določal § 154: “Kazen v §§ 152 in 153 določenega hudodelstva je ječa od šestih mesecev do enega leta, pri obtežavah se pa zamore do petih let podaljšati.” (Zbirka avstrijskih zakonov, I. zvezek, Kazenski zakon, Ljubljana 1889, str. 64, 65.)

² Zgodovinski arhiv v Celju (v nadaljevanju ZAC), Osební fond dr. Ivana Dečka, zadeva Ivan Bovha, sig. 1.

Tako se je glasil začetek obtožnice, ki jo je 26. septembra 1899 proti Ivanu Bovhi sestavilo c. kr. državno pravdnništvo v Celju. Strelji sredi noči so kot grom zadoneli po mestu ter na ulice privabili veliko razgretežev, predvsem pa radovednežev. Osuplost in zgražanje nad obiskom čeških visokošolcev³ sta med celjskimi Nemci dosegla svoj višek. V obširnem poročilu, ki ga je celjska mestna oblast dan po krvavih dogodkih (11. avgusta 1899) poslala državnemu namestništvu v Gradec, je bila krivda za vse incidente, ki so se v dneh obiska čeških gostov zgodili, prevaljena na Slovence in njihove slovanske brate. V njem je bilo poudarjeno, da je prebivalstvo bilo zelo ogorčeno že zaradi samega obiska “slovanskih gostov” (napetost se je čutila že nekaj dni pred napovedanim obiskom), še bolj pa je postalo razburjeno zaradi provokativnega obnašanja tako Slovencev kot njihovih gostov.

Okoli 120 čeških visokošolcev je v Celje prispelo 9. avgusta 1899 ob pol dveh popoldne z vlakom iz Ljubljane. Incidenti pa so se začeli že dopoldne, ko je ponos celjskih Slovencev, Narodni dom, krasila slovenska trobojnica (Deutsche Wacht jo je porogljivo označila za “rusko zasta-

³ O tem glej Andrej Studen, “Bojimo se, da bo tekla kri!”, Zgodovina za vse, št. 2, Celje 1995, str. 1 - 8.

vo") ter s tem dajala vtis prazničnega vzdušja. Celjskim Nemcem pa se ta dan ni zdel nič kaj prazničen, ravno nasprotno, vse skupaj so dojemali kot dobro organizirano provokacijo. Nemiri so se stopnjevali ob prihodu čeških gostov, ki jih je nemški del celjskega prebivalstva pozdravil s kamenjem. Popoldne so Slovenci svoje goste popeljali na ogled razvalin Starega gradu (ki je bil sicer zaradi nujnih vzdrževalnih del uradno zaprt)⁴; tam so prepevali nacionalne pesmi tako na glas, da jih je bilo slišati v mesto. Nato so se vrnili v Narodni dom, kjer so gostitelji pripravili pristrčen kulturni program in zabavo. Po obsežnem poročilu državnemu namestništvu se je zvečer pred Narodnim domom zbralo nekaj ljudi, Slovenci in Čehi pa naj bi z oken "zmerjali in pljuvali na mimoidoče". Nato je zavladal red in varnostna straža si je lahko nekoliko odpočila. Vendar ne za dolgo, kajti pokoj je ob 1. uri zjutraj prekinila strašna novica: "*Umor, streljali so na Nemce!*"⁵ Solicitator pri dr. Ivanu Dečku, Ivan Bovha, je s strelom iz revolverja ranil dninarja Juliusa Grabitscha, učitelj v Grižah, Franc Gostinčar pa Josefa Pollantza. Ob teh krvavih dogodkih je takoj reagirala mestna oblast. Župan Gustav Stiger, podžupan Julius Rakusch in okrajni glavar grof Heinrich Attems so se takoj odpravili v Narodni dom in od dr. Josipa Serneca kot odgovornega prireditelja odločno zahtevali odhod Čehov z brzovlakom ob 4. uri in 15 minut. V razburjenih pogajanjih dr. Josip Sernek, dr. Ivan Dečko in dr. Ivan Vrečko v to niso mogli privoliti, saj jim mestna oblast pri preboju do železniške postaje skozi razjarjeno množico ni mogla več jamčiti varnosti. V senci orožniških bajonetrov so tako češki gostje odšli iz Celja šele ob 10. uri dopoldne. Popoldne pa se je nemška drhal spet izkazala - začela se je namreč zbirati pred hišo dr. Serneca, grozila s kriki "*Nieder mit Serneck! Pereat Ferjančič!*", metala kamenje ter na hiši razbila veliko šip. Isto je podivjana množica ponovila pri kaplaniji.

S tem so se razburljivi dogodki ob obisku čeških gostov na celjskih ulicah tudi končali. V poro-

čilu državnemu namestništvu v Gradcu je mestna oblast še navedla, da je bila "s strelom iz revolverja ena oseba lažje, ena pa težje ranjena, ena oseba je bila poškodovana z metanjem kamenja, tri pa z udarci s palicami. Vsega skupaj je bilo prijetih 10 oseb"⁶. Prav zato je bilo potrebno še marsikaj pojasniti in tako se je razburljivost teh dogodkov spremenila najprej v tiskane besede, nato pa v sodne obravnave.

Še o nekaterih zanimivih dogodkih na celjskih ulicah, ki so svoj epilog doživeli v sodnih dvoranah

Magistratni zdravnik dr. Gollitsch verjetno ni bil edini, ki je že na predvečer prihoda čeških gostov prerokoval, da bo treba v bolnišnici pripraviti prostor, kajti naslednji dan je pričakoval veliko ranjencev ter "pri tem slastno tlesknil z jezikom". To skrivnostno razodetje pa je delaželjni dr. Gollitsch verjetno pobral v bratovi kavarni, "kjer je kriegsrath imel svoj sedež ter generalštab svoj tabor"⁷. Kaj takega pa seveda sploh ni bilo težko napovedati, saj je tako nemški kot slovenski tisk pred prihodom Čehov stopnjeval hujškaško vzdušje. Po izgredih pa je prišel čas preštevanja ranjencev in iskanja krivcev. Tako je slovensko časopisje priobčilo imena vseh, za katere se je "natančno" vedelo, da so sodelovali v izgredih proti Slovencem in Čehom.⁸ Poleg naštetih pa naj bi se prav posebno "odlikovali s hajljanjem in žvižganjem tudi agentje raznih židovskih zavarovalnih družb"⁹, zato slovenski tisk priporo-

⁶ ZAC, Mestna občina Celje, A.Š. 20, del št. 110, Obisk čeških študentov v Celju (programi, dopisi).

⁷ Slovenski narod, 19. 8. 1899, Domovina 18. 8. 1899.

⁸ Ti, kakor jih imenuje Domovina, "mojstri" so bili: Schmidl (sin trgovca "Pri škofju"), Stiger (sin trgovca in župana), dr. Negri (zdravnik in županov zet), Oechs ("generalisimus"), Gollitsch (kavarnar "Central"), Hausbaum (kavarnar istoimene kavarne v Kolodvorski ulici), Zwerenz (brivec na Glavnem trgu), Terschek (gostilničar), Kosär (oba sinova gostilničarja nasproti vojašnice), Kuln (agent špecerijskih predmetov), Malenšek (agent pivovarne Goess & Farrach), Rutter (agent tvrčke Winternitz & Reichl z Dunaja), Koss (trgovec v Kolodvorski ulici), Pungeršek (knjigovez in soprog šivilje), Rasch (knjigar in trgovec), Adler (knjigar in trgovec), Fritz Rosser (zobozdravnik pri dr. Rieblu), Riebl (sin prej omenjenega zdravnika), Verhan (lastnik Opekarne v Celju), Derganc, Sonnenburg, Traugott in Krell (magistratni pisarji), Jakowitsch (trgovec), dr. Gollitsch (zdravnik deželne bolnišnice), Sager (krtičar), Smarčan (pisar in kramar na Bregu), Mörtl (občinski odbornik in slaščičar), uslužbenci in trgovski pomočniki tvrčk Pelle, Rakusch, Wogg, Zangger, Schmidl, Radaković, Karbeutz in Krick...

⁹ Domovina, 8. 9. 1899.

⁴ Nekaj dni po izgredih se je na ta račun pošalil celjski slovenski tednik Domovina: "Nemci so zaradi nujnih vzdrževalnih del zaprti razvaline Starega gradu za ogled. Ali se bojijo za telesno varnost čeških gostov? Tedaj pa naj bi tudi pazili, da se pri takih prilikah ne kruši kamenje in opeka po mestnih ulicah na slovanske goste ter da ne zneso mestne kokoši take dneve jajc nad slovanskimi glavami". (Domovina, 12. 8. 1899)

⁵ Janez Cvirni, Thomas Fürstbauer: Kronika mesta Celja 1892-1907 (I. del), Celjski zbornik 1990, Celje 1990, str. 252.

ča, naj se jih slovenski kmetje že na daleč izogibajo. V praksi so takšna nagovarjanja pomenila blokado tujenarodnih trgovcev in obrtnikov ter s tem zaostrovanje v teh časih že tako uveljavljene načela "*Svoji k svojim!*".

Nemirna kri je tako zavrela že pred prihodom Čehov, ko je "krvoločna druhal, hoteča imeti poulični poboj za vsako ceno" pridrvela pred Narodni dom. Pri tem se "akademik Donau zaleti v drja Dečkota, ga z gorjačo udari po glavi in nato seve urnih krač - zbeži". Za njim so se zapodili Zafošnik, Perdan in Detiček ter ga kaj hitro ujeli. Tu pa se je zataknilo, kajti Donau ni bil sam. Njegovi prijatelji so ga seveda skušali osvoboditi, med njimi najbolj agilni Albert Riha pa je začel "s svojo gorjačo neusmiljeno udrihati po Zafošniku in Perdanu". Oba sta se seveda branila - pri tem je Zafošnik udaril Riho s palico po glavi - in ko je prišla policija, je odpeljala Zafošnika in Detička. Sodnik je Alberta Riho spoznal za krivega ter ga obsodil na dvanajstdnevni zapor. Poleg tega je tudi določil, da mora storilec Zafošniku plačati 5 gld. za bolečine, Perdanu pa 6 gld., prav tako za bolečine, 6 gld. za odhod zaslužka in 1 gld. in 5 kr. za zdravniško spričevalo.¹⁰ Čez nekaj časa pa sta na okrajnem sodišču bila obsojena vsak na štiri dni zopora tudi Zafošnik in Pavel Detiček, in sicer z obrazložitvijo, da sta "s palico mahala po Rihi".¹¹ Zadnji je od te skupine vročekrvnežev prišel na vrsto Julius Donau, tisti, ki je pravzaprav vse skupaj zakuhal. Proti njemu je dr. Dečko vložil kazensko ovadbo že 10. avgusta, a šele 15. decembra 1899 se je osumljenec znašel pred sodniki. Zagovarjal se je, "da je hotel iti mirno domov, pa mu je grede padla nehote palica na nekogar glavo, in ta nekdo je bil slučajno dr. Dečko"¹². C. kr. okrožno sodišče v Celju je razsodilo: "Julius Donau, tehnikar v Celji, je prestopka zoper telesno varnost kriv, in ima za plačati zasebnemu udeležencu dr. Dečkotu, odvetniku iz Celja v smislu § 366 k. p. r. odškodnine po 20 kron za bolečino."¹³

V vsem tem kaosu pa ni bilo prizanešeno niti damam. Ob popoldanskem izletu na Stari grad je namreč za pohodniki šlo tudi več predstavnic nežnejšega spola, med njimi tudi gospa Mila Sernečeva. Nenadoma pa se je za njimi znašlo več

nadebudnih mladeničev, med njimi sta bila tudi županov sin in zet. Dame so se pred mladci umaknile na drugo stran ceste, nakar je nič kaj spoštljivo pristopil dr. Negri, "izreče 'Fej' ter pljujne gospici Sernečevi na roko", tako da je vse do Skalne kleti "nosila vidni znak celjske nemške kulture".¹⁴ Mladi gospodič si je za svoje junaško dejanje prislužil tri dni zopora, čeprav se je kazni skušal na vse pretege izmuzniti z izgovori, "češ da mu je morala nehote grdoba odleteti iz ust na gospodičino roko". In kot je ugotovila Domovina, se kaj takega lahko pripeti le "pri slinastih paglavcih, nad takšne pa je menda dr. Negri vendar že odrasel"¹⁵.

Sodišče pa ni pogledalo skozi prste niti policajem. 13. oktobra je namreč bil celjski mestni stražnik Johann Kunst na okrajnem sodišču obsojen na tri dni zopora, ker je ob prihodu Čehov, "ko je bil v službi, gospico Rozo Žimniakovo osuval in ozmerjal"¹⁶.

Pred okrožnim sodiščem se je znašel tudi sin bivšega deželnega sodnega svetnika Aleksij Balogh, "ki ga ljudski glas zove 'Rauber-Balogh', večen jurist brez izpitov, stara bajta, eden poglobitnih članov celjske jeunesse dorée". Tudi ta je bil eden mnogih, ki so češke visokošolce pozdravili "z metanjem cvetic, katere so pa med lučanjem okamenele". Pri tem dejanju ga je zalotil Makso Kugler, katerega je obtoženčev zagovornik kot edino pričo "dal v tiskalnico, porabil vse svedre, da bi iz njega izsvedral kaj družega, samo ne tega, da je ljubki Aleksij vtegnil metati kamenje". Pri tem sta vodja mestnega urada Fürstbauer ter vodja mestne policije Mähr z zatrjevanjem, da od tam, kjer je stal Aleksij, kamenje sploh ni letelo, odločilno pripomogla k oprostitvi osumljenca.¹⁷

Zanimiva je bila tudi kazenska obravnava proti visokošolcu Oskarju Scheligo in komiju pri Polantzu (prej Pelle) Karolu Bračiču. Številne priče so povedale, da se je Scheligo že prvi dan odlikoval z metanjem kamenja na Čeha in Slovence, naslednji večer pa je bil "nekak vodja oni fakinaži, ki je dr. Sernecu pobijala šipe na hiši in katera je

¹⁴ *Slovenski narod*, 16. 8. 1899.

¹⁵ *Domovina*, 25. 8. 1899. *Isti časnik* 8. 9. 1899 zaradi tega dogodka župana Stigerja poziva k spremembi podnebnja: "O župan Stiger, vi ste s svojo rodbino zreli za afrikanško klimo!"

¹⁶ *Slovenski narod*, 16. 10. 1899; podobno tudi *Domovina*, 13. 10. 1899.

¹⁷ *Slovenski narod*, 18. 11. 1899.

¹⁰ *Slovenski narod*, 18. 10. 1899.

¹¹ *Slovenski narod*, 18. 11. 1899.

¹² *Domovina*, 22. 12. 1899.

¹³ ZAC, Osebni fond dr. Ivana Dečka, zadeva Julius Donau, sig. 2.

potem naskočila s kamenjem kaplanijo". Bračić je v zaporu priznal, da je v okna kaplanije metal kamenje, na obravnavi pa si je premislil in to zanimal. Celjski nemški list je pred obravnavo zatrjeval, da je bilo to priznanje v zaporu doseženo z grožnjami.¹⁸ Scheligo je poleg tega tudi odtrgal napisno tablo pred pisarno dr. Dečka. Čeravno sta oba "junaka" trdila, da sta na demonstracije zašla popolnoma slučajno, ju je sodišče spoznalo za kriva. Scheligo je prisodilo šest tednov zapor ter povrnitev stroškov dr. Dečku za novo napisno tablo, Bračić pa jo je nekoliko bolje odnesel - dobil je le osem dni zapor, poleg tega pa je moral plačati vse pobite šipe na kaplaniji. Sodišče pa je v istem paketu obsodilo še enega ljubitelja metanja kamenja. To je bil Maks Vrečer, "poleti sobni slikar, pozimi pa raznašalec vabil v nemško gledališče"¹⁹, ki je svoj natančen met pokazal ob prihodu Čehov s kolodvora. Za to je dobil tudi priznanje - pet dni zapor s postom.

Primer Gostinčar

Poleg Bovhe sta bila isto noč zaradi streljanja iz zasede aretirana tudi učitelj iz Griž, Franc Gostinčar in tajnik posojilnice v Žalcu, Mihael Reicher, "ki sta v temnem kotu v bližini ljubljanske mitnice čakala v zasedi". Vanjo je padel nič hudega sluteči poslovodja Josef Pollanetz - splošno znan kot "miren človek, ki je živel le za svojo družino in trgovino". Gostinčar je dobro nameril na svojo žrtev in zaklical: "*Niti koraka naprej, drugače bom streljal!*" in že je padel strel iz revolverja "steklega slovenskega učitelja". Pollanetz se je pod smrtonosnim strelom, ki ga je zadel v prsa, takoj zgrudil po tleh. Kljub temu, da so trije celovski stražniki ob pomoči več Nemcev v trenutku skočili na razbojnika, je temu uspelo sprožiti proti Pollanetu še dva strela - eden ga je zadel v levo stran prsi, drugi pa v obraz pod levim očesom. Ranjenemu Pollanetu je dr. Beck nudil prvo pomoč, nato pa so ga takoj odnesli v bolnišnico. Gostinčarja in Reicherja je mestna varnostna straža aretirala, vendar se je kmalu izkazalo, da je Reicher popolnoma nedolžen ter so ga izpustili. Znani hujskač Gostinčar je bil sicer na splošno poznan kot nizkoten človek. Neki moški je pove-

dal, da je bil zaradi svoje vsiljive fanatičnosti vržen že iz vseh žalskih gostiln in je zato tudi pri tamkajšnjih Slovencih zelo osovražen. Takšna je bila nemška različica tega dogodka.²⁰

Slovenska različica je bila sicer podobna, a v svojem bistvu popolnoma drugačna. V pripovedi slovenske strani se namreč zamenjata vlogi napadalca in žrtve. Gostinčar, Reicher in kmetijski organizator Kač so šli proti svojemu vozu, da bi se z njim odpeljali proti Žalcu. Vendar pa jih je pri ljubljanski mitnici "skrita in tuleča druhal obskočila s cepci in noži". V prvem naletu so napadalci spravili na tla g. Kača - "mož ima le levo roko, kar je bilo napalcem dobro znano, zato pa so svoje junaštvo tembolj pokazali nad njim". Gostinčar je v silobranu potegnil revolver, jasno zaklical "Miruj, drugače bom streljal!", toda udarci so začeli padati. Gostinčar je sprožil strel in Pollanetz se je zgrudil po tleh. V tem trenutku je takoj pritekla policija in aretirala Gostinčarja in Reicherja, drhal pa je po dveh že uklenjenih Slovencih še kar naprej udrihala - "razbita in razmesarjena sta bila tako strašansko, da ju iz krvi ni bilo mogoče spoznati"²¹. Reicherja so, kot večino prijetih, izpustili že naslednji dan ob 11. uri. Gostinčar pa je moral še kar nekaj časa ostati v zaporu. Slovenski tisk je iz njega skušal narediti pravega ubožca. Tako je svojemu bralstvu naznanjal, da se je "mož v zadnjih dneh postaral najmanjše za deset let. Na temenu ima dolgo ureznilo-bržkone od policijske sablje - na zatilniku ima večjo rano razpoklino. V obrazu okoli očij in nosu je ves zatekel, kakor ima tudi na drugem telesu močne zatekline in bule". Poleg telesnih poškodb pa je poročevalec poudaril tudi njegovo duševno strtost: "Ničesar ga ne zanima, na dobro znane dogodke se niti ne spominja ter joče venomer, kakor otrok". Za izboljšanje njegovega stanja pa je predlagal "svež, prosti zrak, ki bi utegnil v kratkem času posvežiti slabotno telo in medli duh".²² Že 11. septembra pa je Slovenski narod poročal, da "od celjskega župana in drugih gospodov kot mrtev proglašeni Polanec že hodi po Celju". Gostinčar, "ta žrtev celjskega junaštva", je bil iz preiskovalnega zaporu izpuščen šele 6. oktobra 1899, ob prihodu v Žalec pa so mu pripravili slavnostni sprejem: "Požarna bramba je Gostinčarju priredila bakljado in je

¹⁸ *Deutsche Wacht*, 19. 11. 1899.

¹⁹ *Domovina*, 22. 12. 1899. V isti številki časnik prinaša tudi nekatere podrobnosti s sojenja, kot npr.: "Obsojeni Vrečer je lomil tako nemščino, da je začela predsednika Wurmserja skoraj mrzlica tresti, ter ga je pozval, da lahko slovenski govori, da se ne bo tako - utrudil. Toda Vrečer je ponosno odgovoril: 'Dajč bin ich!'"

²⁰ *Deutsche Wacht*, 13. 8. 1899; Janez Cvirn, Thomas Fürstbauer: *Kronika mesta Celja 1892-1907 (I. del)*, Celjski zbornik 1990, Celje 1990, str. 252.

²¹ *Domovina*, 18. 8. 1899.

²² *Slovenski narod*, 24. 8. 1899.

sploh zavedno narodno občinstvo žalsko tekmovalo, da temu narodnemu mučeniku pokaže svoje iskrene simpatije".²³ Pod okriljem zagovornika dr. Hrašovca je Gostinčar na zatožno klop sedel šele 13. 2. 1900. Sodišče ga je obsodilo zaradi "prestopka silobrana na eden mesec zapora in plače 1880 kron odškodnine"²⁴.

Ivan Bovha v preiskovalnem zaporu

Med vsemi izgrede, ki so se zgodili ob dvajseturni prisotnosti čeških gostov v mestu ob Savinji, je največ zanimanja in publicitete povzročil primer Ivana Bovhe. V nemških očeh je Bovha postal slovenski razbojnik, ki si je upal sprožiti strel na poštenega družinskega očeta in nacionalno zavednega Nemca, slovenske oči pa so se z njim spogledovale kot z junakom, ki se je le branil surovega in tolovajskega napada nemških tolpa.

Tako slovenski kot nemški tisk sta krvave dogodke na vso moč obsojala in se zgražala nad njimi. Oba pa sta krivce za vse tragedije, ki so se zgodile ob obisku čeških visokošolcev, iskala v nasprotnem taboru. Tako je slovenski tisk poročal, kako so bili Slovenci in njihovi češki gostje "tolovajsko napadani in da je nemčurska svojat zakrivila celo dolgo vrsto najrazličnejših hudodelstev"²⁵. Nemška Tagespost pa je seveda krivila slovensko stran in je Nemce označila za "potrepljive angeljce, katere so napadali Slovenci in Čehi".²⁶ Na račun celjskega rožljanja z orožjem se je v kratki notici pošalil tudi dunajski humoristični časopis Kikeriki - Anzeiger: "V Celju se iz Narodnega doma strelja z revolverji; sedaj Slovenci uporabljajo (Narodni dum-) dum - krogle".²⁷

Prve novice o "slovenskih revolveraših" pa so bile seveda nepopolne, nekoliko zmedene, predvsem pa polne pretiravanja. Slovenski na-

rod je tako 11. avgusta prav na primeru Bovha skušal prikazati, kako "besno so divjali tevtonski junaki". Tako poroča, da je solicitorja Bovho in učitelja Gostinčarja na poti iz Narodnega doma napadla tolpa razgrajačev. Ker sta se znašla v smrtni nevarnosti, sta se morala braniti z revolverji. Pri tem je "kroglja zadela renegata napadalca Poljanca in delavca Grabnarja /Grabitscha/. Poljanec je bil na smrt ranjen. Napadena Gostinčar in Bovha sta bila po nemčurski tolpi strašno razmesarjena." Tudi Gostinčar naj bi bil smrtno ranjen, poročevalec pa sestavek zaključuje z lastno oceno, da so "dogodbe v Celju evropski škan-dal".²⁸

Tudi celjska Domovina ni poročala nič manj dramatično. To noč naj bi po mestnih ulicah "razsajal divji boj. Rjovelci so znani hujskači svoje umazane izdajalske popevke, ne meneč se za nočni mir ptujcev in poštenih domačinov, katerih je njih počenjanje gnjusno /.../ Če se je kak Slovenec na ulici pokazal, planili so nanj, kakor gladni volkovi". Tako je prišlo do streljanja v silobranu. Pri tem je bil "pretepač Pollanz smrtno nevarno zadet in mnogo odličnih Slovencev težko ranjenih". Obstreljen pa je bil tudi "uslužbenec tvrdke Pelle, po domače Julius, tako, da je na obeh straneh kri tekla". Časnik je za te nesrečne dogodke že našel tudi glavnega krivca. To naj bi bila vlada, "ker ni pravočasno vmes posegla in ustavila podlo hujskanje tukajšnjega zakotnega lističa /Deutsche Wacht/ in nekaterih ničvrednih kreatur".²⁹ Poleg tega pa tudi ugotavlja, da so bili tolovaji v usodni noči "tako predrzni v svoji pijanosti, da se niso umaknili niti pred - revolverjem, temuč so rajši žrtvovali ednega ali dva izmed vrste, samo da so si ugasili žejo po slovenski krvi"³⁰.

Tudi Deutsche Wacht je dogodke na široko opisala. V članku s podnaslovom Nemška kri!³¹ se je podrobneje posvetila krvavim dogodkom v noči z 9. na 10. avgust 1899. Že uvodoma je svoje bralce opozorila, da Slovincem orožja kot so kamenje, palice in noži niso več zadoščali in so zato dan pred prihodom Čehov mrzlično nabavljali revolverje. In dva Nemca sta tako postala žrtvi podlih, že vnaprej pripravljenih slovenskih načrtov, po katerih so slovenski organizatorji na čelu

²³ Domovina, 6. 10. 1899; Slovenski narod, 7. 10. 1899

²⁴ Domovina, 16. 2. 1900.

²⁵ Slovenski narod, 11. 8. 1899.

²⁶ Slovenski narod, 11. 8. 1899.

²⁷ Kikeriki-Anzeiger, št. 67, Dunaj, 20. 8. 1899. Za dobro razpoloženje svojih bralcev je ta časnik v tej številki kar nekajkrat črpal svoje domislitve iz celjskili dogodkov, s katerimi se je seveda pošalil le na račun Slovencev in njihovih češkili gostov. Med drugim je postavil tudi zanimivo vprašanje: "Welches ist die ehrenfesteste deutsche Jungfrau?" ter seveda takoj ponudil tudi dultovit odgovor: "Die Cilli! Sie will sich weder von Slowenen noch von Czechen heimführen lassen, sondern geht ihnen selber heim!"

²⁸ Slovenski narod, 11. 8. 1899.

²⁹ Domovina, 12. 8. 1899.

³⁰ Domovina, 18. 8. 1899.

³¹ Ob tem prispevku je slovenski tisk ugotovil, da je članek napisan tako "predrzo in perfidno, da se tudi pravim Nemcem stude. Nemška kri! Je li mar ta sok dragocenejši, nego slovanska kri!" (Domovina, 18. 8. 1899)

z dr. Sernecom zaradi prihoda 25 /! / Čehov naredili pravi škandal. Lokalnemu nemškemu časniku še posebej ni bil všeč Ante Beg, katerega je označil za "po svoji aroganci in predrznosti splošno znanega črkostavca, vulgo urednika "Domovine", ki je že ob prihodu čeških gostov razjezil Nemce s svojimi porogljivimi vzkliki in pobalinskimi vedenjem." Ta provokator je nato v Gosposki ulici plašljivo pobegnil pred zasluženimi batinami ter pustil svojega prijatelja Janeza Bovho samega. Ta pa se je, ne da bi bil od kogarkoli ogrožen, umaknil k zidu ter ustrelil dninarja Juliusa Grabitscha v prsa in brado. Učinek strela je bil znaten, saj je Bovha streljal iz razdalje 7 - 8 korakov. Ta oddaljenost domnevnega napadalca pa naj bi tudi dokazovala, "da Bovha ni bil prisiljen uporabiti tako nevarnega orožja". Šele nato so Nemci obkolili "revolveraša", dr. Beck ga je prijel za roko, v kateri je ta držal orožje, pl. Sonnenburg pa mu je s palico izbil revolver.³²

Tako se je Ivan Bovha znašel v preiskovalnem zaporu. Preko svojega zastopnika dr. Ivana Dečka je vložil dve prošnji za izpustitev, prvo 2. in drugo 19. septembra. V slednji opozarja na neutemeljenost njegovega pripora, saj je višje deželno sodišče v Gradcu že 22. avgusta dalo navodilo, da je treba poizvedeti le še nekaj malenkosti, kot v prošnji pravi Bovha "posebno glede suma, katerega je c. kr. državno pravdnštvo izrazilo, da je moje dejanje nastalo vsled sklepa, kateri se je že prej storil, in sicer vsled dogovora z drugimi." Bovha je takšna namigovanja o naklepu seveda odločno zanikal ter se obenem čudil, da se c. kr. pravdnštvo v mesecu in pol še ni moglo o tem prepričati. Še bolj pa je Bovho razjezil molk sodnih oblasti na njegovo prvo prošnjo za izpustitev ter je zato energično napovedal pritožbo na višje sodišče. Prošnjo pa je Bovha utemeljil s popolnoma življenskimi razlogi: "Meni je toliko bolj na tem ležeče da pridem na prosto, ker imam štiri hčerke, ktere gredo že v šolo in bi moral oskrbeti potrebno obleko in knjige; nadalje na smrt bolnega edinega tri in pol leta starega sina. Podpirati pa moram poleg tega tudi svojo 67 let staro mater." Ker pa je bila jesen že pred durmi, je tudi opozoril, da se "trgatev v vinogradu bliža in bi torej imel ogromno škodo in zgubo, če bi moral isto prepustiti tujim rokam." Hkrati pa je dr. Ivana Dečka spomnil na vložitev tožbe proti uradniku celjskega mestnega urada Grellu in Mörtlu, ki sta 10. avgusta zjutraj Bovho, Gostinčarja in

Reicha zmerjala z besedami: "Preklemanski psi, obesiti bi jih bilo treba, izgnati iz mesta!" Bovho pa je morilo še nekaj. Namreč, zelo čudno se mu je zdelo, da se tudi "proti dr. Becku ne postopa, ker je vendar sam priznal, da se je samokres v njegovi roki sprožil". Poleg tega pa je Bovha zato imel trden dokaz - preluknjan klobuk.³³

Končno je 26. septembra c. kr. državno pravdnštvo sestavilo obtožnico. Poleg seznama prič je državno pravdnštvo v obtožnici tudi predlagalo, da se na sodišču preberejo vsi zdravniški izvidi, "zasebni spisi Janeza Bovhe, ter pokaže obleka Julija Grabitscha, revolver Janeza Bovhe in patrone". Najpomembnejši za Bovho pa je bil predlog c. kr. državnega pravdnštva, da se osumljenca izpusti na prostost. Obtožnica tudi poudarja, da je Ivan Bovha na prvih dveh zaslišanjih priznal, da pri prvem strelu njega in njegove družbe ni nihče napadel in "se opetovano zagovarjal, da se je revolver le po naključju sprožil". Kasneje pa je Bovha začel zatrjevati, "da je bil ta čas v silobranu". Obtožnica pa je celoten dogodek prikrojila nekoliko po svoje. Tako omenja, da se je Ivan Bovha v družbi hčere Marije, Anteja Bega in Lovrenca Pokorna ob enih ponoči odpravil proti domu. Vendar pa je omenjena družba gospodov in gospodične v Gosposki ulici opazila, da jim nekdo sledi. Iz smeri Jožefovega trga³⁴ se je za njimi namreč začela približevati skupina ljudi, ki so s palicami v rokah začeli kričati. Iz smeri Šolskih ulic pa se jim je približevala še ena skupina z gorjačami oboroženih ljudi. "V tem hipu potegne Janez Bovha svoj ostro nabasani revolver in rekoč: 'Noch ein Schritt' ustrelji mereč ravno zraven prišedšega Grabitsch Julija v prsa, oddaljen od njega kakih 5 do 6 korakov". S tem pa je Bovha položaj le še poslabšal. Razburjenje je ob strelu doseglo svoj višek. Prijatelji obstreljenega se namreč niso prav nič prestrašili ter so družno "skočili na Bovho, mu vzeli revolver, pri čem se je ta še enkrat sprožil in prestrelil Bovhi klobuk, in njega in Ante Bega pretepali".³⁵

Obsodba napadalcev na Anteja Bega in Lovrenca Pokorna

Medtem pa sta bila obsojena tudi Johann Leskoschek, ki je pretepel Lovrenca Pokorna, in Ot-

³² *Deutsche Wacht*, 13. 8. 1899.

³³ ZAC, Osebni fond dr. Ivana Dečka, zadeva Ivan Bovha, sig. 1.

³⁴ Današnji Trg Celjskih knezov.

³⁵ ZAC, Osebni fond dr. Ivana Dečka, zadeva Ivan Bovha, sig. 1.

to von Sonnenburg, ki je bil le eden mnogih, ki so se spravili na Anteja Bega.

Uslužbenca pri celjskem trgovcu Pelleju, Johanna Leskoschka je celjsko sodišče spoznalo za krivega in ga obsodilo na 14 dni zapora. Storilec si je to prislužil zaradi napada s polenom na medicarja Pokorna. Ob tem napadu se je obsojenec vedel "kakor italijanski bandit, kajti preiskal je napadenemu tudi vse žepe ter mu odnesel ključke."³⁶

Bolj zapleten pa je bil primer napada na Anteja Bega, ki se je zaradi očitnega nestrinjanja obtoženca z obsodbo, kar precej zavlekel. Že sama aretacija urednika Domovine Ante Bega, ki se je pred podivjano nemško drhaljo le branil in ni nikogar poškodoval, je med Slovenci naletela na veliko ogorčenje. Policija ga je v zaporu zadrževala kar 11 ur. Ko pa je zaradi neznosnega smradu zahteval, naj ga prestavijo v druge prostore, mu je tamkajšnji zdravnik (in zelo aktiven udeleženec nočnih nemirov) dr. Beck porogljivo odvrnil: "Če bi se bolje umili, ne bi tukaj tako smrdelo."³⁷ V nekaterih časnikih so v svoji oceni tega dogodka šli celo tako daleč, da so menili, da se kaj takega "niti mej živinskimi divjaki v srednji Afriki ne more zgoditi."³⁸ Že 11. avgusta je Ante Beg podal kazensko ovadbo proti uradniku Ottu von Sonnenburgu. Na glavni obravnavi 31. avgusta je Ante Beg povedal, da ga je Otto von Sonnenburg "tolovajsko napadel in pretepal", prepoznal pa je tudi glas Ferdinanda Gollitscha, ki je "kričal na druhal, ki je po Bovhi udrihala in ga zbila na tla 'Potolčite ga!'" Otto von Sonnenburg je bil obsojen na pet dni zapora, sodišče pa je tudi določilo, da mora oškodovancu plačati odškodnino, in sicer "za bolečine 10 kron in za zdravniško spričevalo 2 kroni in 10 vinarjev"³⁹. Vendar pl. Sonnenburg tega nikakor ni imel namena poravnati. Zato je 13. julija 1900 sodišče moralo izdati stroškovni odmerni sklep, s katerim so - zaradi razžaljenja časti - stroški narasli na 19 kron in 84 vinarjev, obenem pa je sodišče v primeru neporavnania stroškov pl. Sonnenburgu zagrozilo z rubežem. Vendar pa se ta za vse to sploh ni zmenil, tako da je do rubeža res prišlo in 15. oktobra 1900 še do dražbe. Z njenim izkupičkom je po dobrem letu dni Ante Beg le dobil vse poplačano.

Ivan Bovha končno na prostosti

Ivana Bovho so tako 28. septembra, natanko po sedmih tednih, izpustili iz preiskovalnega zapora. 15. oktobra 1899 je Okrožno sodišče v Celju obvestilo obtoženega Ivana Bovho, da je Višje deželno sodišče v Gradcu pod predsedovanjem grofa Gleispacha zaslišalo višjega državnega tožilca Steinerja v zvezi z njegovo pritožbo na obtožnico državnega tožilstva v Celju. Višje deželno sodišče je pri tem ugotovilo, da je obtožnica sestavljena ustrezno in s tem dalo zeleno luč za glavno obravnavo.⁴⁰

Toda tudi Ivan Bovha in njegov odvetnik Ivan Dečko nista sedela križem rok. Na veleslavno c. kr. okrožno sodišče v Celje sta 21. oktobra naslovila kazensko ovadbo proti dr. Becku in Ottu von Sonnenburgu, s katero sta za vse bolečine, ki jih je pri tem napadu utrpel Ivan Bovha, zahtevala primerno odškodnino. V njej Ivan Bovha poudarja, da je bil v noči z 9. na 10. avgust 1899 v Gosposki ulici napaden, da je moral groziti in se tudi braniti z revolverjem. Ovadbo je Ivan Bovha utemeljil takole: "Pri tej priliki priskočil je dr. Beck, me zagrabil za roko, v kateri sem imel samokres in držal roko kvišku. Zraven priskočil je pa Oton pl. Sonnenburg, kakor je to nemški častnik Deutsche Wacht poročal, s tako imenovanim 'Todtschläger-jem'/smrtonosni kij, op.a./ ali kakor tamkaj pravijo 'Lebensretter'/rešitelj življenja, op.a./, in me udaril po desni roki tako, da je roka skozi do dlani postala čisto črna in da je naprstnik še danes, toraj čez več kot dva meseca otečen in me boli." Ob tem je Ivan Bovha predlagal tudi dodatni zdravniški pregled njegove desnice. Poudaril je tudi, da je Otto von Sonnenburg ta napad priznal že pri obravnavi na okrajnem sodišču, ko ga je za napad ovadil Ante Beg. Iz koncepta te ovadbe pa je razvidno, da napestost tudi po odvzemu orožja še ni izginila, nasprotno, dogajale naj bi se zelo zanimive stvari, ki jih je sam opisal takole: "Na to se je pridružila vsa ostala druhalj Dr. Becku in pl. Sonnenburgu ter me pobila na tla. Po preteku kakih deset minut, je še le prišel vodja mestne straže, me prijel pod pazduhu, vzdignil kvišku in peljal za roko nazaj proti Jožefemu trgu tako, da sem šel jaz ob zidu. Komaj sva storila kake tri korake padel je od zadaj strel, ter zadel mene v glavo. Krogla mi je podrla slamnat klobuk, ranila mene na glavi ter izbi-

³⁶ *Domovina*, 6. 10. 1899.

³⁷ *Slovenski narod*, 16. 8. 1899.

³⁸ *Slovenski narod*, 12. 8. 1899.

³⁹ ZAC, *Osební fond dr. Ivana Dečka, zadeva Ante Beg*, stg. 4.

⁴⁰ ZAC, *Osební fond dr. Ivana Dečka, zadeva Ivan Bovha*, stg. 1.

la klobuk na tla." Bovha je vodjo mestne straže takoj opozoril, da je obstreljen in mu pokazal okrvavljeno roko, vendar se ta ni za to nič zmedel. Še bolj zanimivi pa so bili pripetljaji v stražnici. Tam sta namreč že čakala dr. Beck in pl. Sonnenburg ter izpirala rane Gostinčarju in Reicherju. Dr. Beck je namreč bil zdravnik in je imel na skrbi tudi jetnike. Bovha je seveda zahteval, da ga naj pregleda kakšen drug zdravnik, vendar njegova zahteva ni padla na plodna tla. Ranjenec se je tako moral prepustiti v roke tistega, ki ga je napadel in se hkrati moral sprijazniti s posebno zvitimi metodami, ki jih je pri pregledu uporabil dr. Beck. To, z zdravniško etiko popolnoma skregano ravnanje dr. Becka, je po opisu Ivana Bovhe izgledalo takole: "Ko mi je pl. Sonnenburg rani izmil, odstrigel mi je dr. Beck lase, ter ponavljajoč zopet previdnost proti meni pozval je za priči mestnega svetovalca Mörtla in enega stražnika iz Celovca, pokril z levo roko rano, z desno pa po glavi brskal in pričam kazal, rekoč, vidite da na glavi ni nikake rane." Priče pa so mu pritrjevale: "*Jo, jo, wir sehen nichts.*" Sodna zdravnik sta kasneje ugotovila, da ta rana ni bila povzročena od krogle, ampak od udarca.⁴¹ Dr. Beck pa je v naslednjih dneh brez duha in sluha na hitro izgubil iz Celja - govorilo se je, da je odšel v Nemčijo.

Trenutek resnice pa se je nezadržno bližal. C. kr. okrožno sodišče v Celju je 28. oktobra 1899 obtožencu in njegovemu zagovorniku poslalo poziv na glavno obravnavo, ki je bila določena za 16. novembra 1899 ob 9. uri dopoldne. Pet dni pred glavno obravnavo pa je na prošnjo dr. Ivana Dečka dospelo še sporočilo, da bo kazensko zadevo proti Ivanu Bovhi sodil VII. senat, "čegar udje so dež. sod. svetnik Gregorin oziroma njegov namestnik dež. sod. svetnik Reitter kot predsednik in sodniki dež. sod. svetniki Reitter, dr. Schäftlein in sodni pristav dr. Krančič oziroma namestnik sodni tajnik Erhartič in dež. sod. svetnik Ulčar".⁴² Glavne vloge v tej obravnavi pa so odigrali še dr. Bayer⁴³ kot državni pravdnik, dr. Jabornegg kot zastopnik zasebnega udeleženca Juliusa Grabitscha, vlogo zagovornika obtoženca Ivana Bovhe pa je prevzel dr. Ivan Dečko.

⁴¹ ZAC, Osební fond dr. Ivana Dečka, zadeva Ivan Bovha, sig. 1; primerjaj: Slovenski narod, 29. 9. 1899.

⁴² ZAC, Osební fond dr. Ivana Dečka, zadeva Ivan Bovha, sig. 1.

⁴³ "Dr. Bayer, mož, katerega vedno slikajo v družbi velškanskih škarij, s katerimi striže, pridno striže teden za tednom članke v Domovini nevarne nemški - Avstriji". Tako dr. Bayerja označuje Slovenski narod, 18. 11. 1899.

Glavna obravnavo

Za hvaležno občinstvo v porotni dvorani, v kateri je potekala razprava, je bilo poskrbljeno, kajti bila je "natlačeno polna občinstva tiste celjske sodrge, ki je svoje delo hotela na ta dan videti dopolnjeno"⁴⁴.

Že takoj na začetku je s svojega mesta vstal dr. Jabornegg in predlagal preložitev razprave zaradi tega, ker so mu vabilo na razpravo dostavili le dan poprej. Sodišče je ta predlog odklonilo. Dr. Jabornegg pa se ni kar tako predal in je takoj poskusil še enkrat, namreč protestiral je proti zaprisedi stenografa Založnika, češ "da sodni dvor ne bo zamogel pregledati, se li bode slovenski stenografovanje izpovedbe pravilno prevedle in ker on ni prepričan, da li ima stenograf potrebnih zmožnosti"⁴⁵. Proti temu je ostro nastopil dr. Dečko, sodišče je tudi ta predlog zavrnilo in predsednik je zaprisedel stenografa. In zakaj je dr. Jabornegg na vsak način hotel doseči preložitev razprave?

Razloga sta bila predvsem dva. Nekaj dni pred tem je namreč bil za novega predsednika okrožnega sodišča v Celju imenovan višji sodni svetnik pl. Wurmser, ki je bil znan po svoji izraziti protislovenski usmerjenosti.⁴⁶ Ta naj bi dodeljeni položaj zasedel prav kmalu. Poleg tega pa državno pravdnštvo tudi ni bilo najbolj zadovoljno z izbiro sodnega senata. Zakaj ne, je po sojenju obširneje pojasnila Deutsche Wacht. Ta časnik je namreč sodnega svetnika Gregorina in sodnega pristava dr. Krančiča označil kot "fanatična Slovenca". To pa je utemeljeval s tem, da je Gregorin na kapucinskem mostu srčno pozdravljaj česke goste, ki so se vračali s Starega gradu. Tudi za dr. Krančiča je ta list ugotovil, da "noben človek ne bo dr. Krančiču zameril, da v pravni zadevi Bovha-Grabitsch ni mogel biti nepristranski", namreč dr. Krančič je bil ob teh izgredih deležen tudi udarcev⁴⁷ in "ne smela bi se pretakati človeška kri v njegovih žilah, ako bi zamogel vse

⁴⁴ Slovenski narod, 20. 11. 1899.

⁴⁵ Slovenski narod, 20. 11. 1899.

⁴⁶ Slovenski narod, 14. 11. 1899; Domovna, 17. 11. 1899.

⁴⁷ Podrobneje je ta dogodek opisal Slovenski narod. Ob pol devetih zvečer se je namreč dr. Krančič podal proti domu. "Pri poslopju okrožnega sodišča ga sreča tukajšnji krtačar Žagar, ali po celjski Sager, in mu zastavi pot. Zahteval je od dr. Krančiča, da ne sme niti koraka dalje storiti, in da se mora vrniti v Narodni dom. Dr. Krančič se tej nečuveno impertinentni zahtevi ni hotel udati, ter je dejal, da hoče domov. Na to stopi Sager čisto k dr.

dogodke tistih dni presojeti čisto objektivno"⁴⁸, je zaključilo glasilo celjskih Nemcev.

A povrnimo se h glavni obravnavi. Zagovarjanje Ivana Bovha na glavni obravnavi je prišlo v nesoglasje s prejšnjim zagovorom. Pred preiskovalnim sodnikom je Bovha najprej izjavil, da se je revolver prvič sam sprožil. Kasneje pa si je premislil ter trdil, da je prvič ustrelil opozorilno v zrak. A tudi za takšno nesoglasje je slovensko časopisje našlo vzroke. Takšno Bovhovo ravnanje so namreč pojasnjevali s tem, "da so vsega raztepenega in pobitega privlekli pred preiskovalnega sodnika" in takšen nikakor ni mogel dajati natančnih odgovorov. Poleg tega pa je preiskavo vodil sodnik dr. Langer, ki je sicer bil znan kot popolnoma nepristranski, a "za posel preiskovalnega sodnika nikakor ni sposoben - mož je namreč skoro popolnoma gluha". In končno, Ivana Bovha so prikazovali kot izredno mirnega in sramežljivega človeka: "Ako ga nagovoriš hitro ti zarudi, pride v zadrego. Skoro pretih je njegov odgovor, ki ne seka v gladkih stavkih. Od nervoznosti trese se mu glas".⁴⁹

Najprej se je zagovarjal obtoženi Ivan Bovha. Povedal je, da se je skupaj s svojo hčerko Marijo, urednikom Domovine Antejem Begom, gospodom Vrečerjem in Pokornom odpravil proti domu. Že takoj ko so prišli iz Narodnega doma, so pri Jakovičevi hiši opazili več ljudi. Sam je predlagal: "Pojdimo tiho skozi Gosposke ulice, če bo kdo 'heil' klical, bomo tudi mi rekli 'heil' in nas bodo pustili."⁵⁰ Ko je družba zavila v Gosposko ulico, se je del že prej opažene skupine napotil za njimi ter začel kričati, pa tudi iz Šolske ulice⁵¹ je za njimi priteklo od 10 do 15 oseb ter vpilo "abzug, heil". Po spominu obtoženca so ga, vsi oboroženi s palicami, obkolili. Zaradi tega je v roke vzel revolver ter glasno zagrozil: "Še korak naprej, pa bom streljal!" Ker pa to ni nič pomagalo,

lo, je še ustrelil v zrak, da bi priklical policijo. Nasprotniki so vpili: "Strelja", na kar je Bovha odvrnil: "Ja, streljam in če boste naredili še korak naprej, bom še enkrat ustrelil."⁵² Po tem kratkem dialogu se je Bovha s srede ulice počasi začel umikati proti zidu - okoli pet nasprotnikov je bilo za njim, kakšnih dvanajst pa pred njim. Kljub stalnemu opominjanju, naj se mu nihče ne približuje, je proti njemu vztrajno silil dr. Beck, ki ga je zagrabil za roko. Ob tem so drugi skočili na obtoženca in ga pretepali. Drugi strel pa je po izpovedbi obtoženca padel šele, ko ga je straža že prijela. Sam sicer ni videl, kdo je ustrelil, a je to priznal dr. Beck.

Zasebni oškodovanec, torej "dobitnik" svinčene kroglice Julius Grabitsch, "radi hudodelstva javne sile iz dvomesečno ječo že kaznovan"⁵³, je svojo plat dogodka najprej osvetlil s tem, da je tega večera s prijateljskima Leskoschkom in Koschitzem popival v več gostilnah. Ob polnoči se je hotel odpraviti domov na Otok, in tako je na mesto dogodka zašel povsem slučajno - to slučajnost pa duhovito pojasni Domovina, "da je k tej aferi prišel kot slepa kura k zrnu". Izjavil je še, da ga je Bovha obstrelil, ko je prišel do vogala Šolske ulice in da sam ni bil oborožen. Predsednik sodišča ga je nato spomnil, da so pri njemu našli kamen. Grabitsch je to ne prav posrečeno pojasnil tako, da sploh ne ve, kako se je ta kamen znašel v njegovem žepu. Poleg tega pa je tudi priznal, da ni bil čisto trezen ter še povedal, da je Bovha prvič ustrelil v razdalji osmih korakov in ga zadel v prsa. Drugi strel pa ga je oplazil po bradi, vendar natančno ni vedel, kdo je ustrelil, ker je okoli Bovha stalo več oseb. Nato je odšel k vodnjaku, kjer si je izpral kri z obraza. Dr. Dečko je oškodovanca vprašal, če je obtoženca tepel. Grabitsch je to seveda odločno zanikal - dr. Dečko ga je pa takoj spomnil, da je o tem pred preiskovalnim sodnikom popolnoma drugače govoril, namreč: "Mi smo storilca Bovha takoj zgrabili in jaz sem mu v svoji razburjenosti dal par udarcev." S tem je bila priča v zadregi. Njegov zagovor je bil zelo nejasen: "Morebiti, tepel pa Bovha nisem."⁵⁴ Predsednik ga je seveda zaprosil, naj ta svoj odgovor razloži, a ni bilo nobenega odmeva - Grabitsch je obmolknil.

Davčni uradnik v Celju, Matheus Wondraschek je povedal, da je dogodek opazoval iz svojega

Krančiču z očitnim namenom, z dejanjsko silo utrditi svojo zahtevo. Na to pridejo trije policaji, katerim g. dr. Krančič zapove, da mu morajo narediti prosto pot. V tem pa dvigne Sager svojo gorjačo ter zamahne proti glavi dr. Krančiča. K sreči je imel slednji razpeti dežnik, ker je nekoliko deževalo. Udarec je priletel tako močno, da je razbil ves dežnik. Policaji so to videli, da bi Sagerja aretovali zaradi javnega nasilstva in flagrantni, na to še mišliti niso." (Slovenski narod, 16. 8. 1899). A Sager ni ostal nekažnovan - za to si je prislužil osemdnevni strogi zapor.

⁴⁸ Primerjaj *Deutsche Wacht*, 19. 11. 1899, *Slovenski narod*, 20. 11. 1899, *Domovina*, 24. 11. 1899.

⁴⁹ *Slovenski narod*, 20. 11. 1899.

⁵⁰ *Deutsche Wacht*, 19. 11. 1899; *Slovenski narod*, 20. 11. 1899.

⁵¹ Današnji Muzejski trg.

⁵² *Slovenski narod*, 20. 11. 1899.

⁵³ *Domovina*, 24. 11. 1899.

⁵⁴ *Slovenski narod*, 20. 11. 1899.

stanovanja. Okoli ene ure ponoči je zaslišal hrup in videl gručo ljudi pri Gsundovi hiši, ki je kričala "pobij ga" in z gorjačami po nekom udrihala. Pretep je trajal dobro minuto in šele potem je padel strel. Sam se je čudil, da napadeni ni streljal že prej. Poleg tega je slikovito opisal tudi popoldansko dogajanje, ko je opazoval ljudi, ki so hodili "z dolgimi gorjačami oboroženi z enih ulic v druge, gorjače so bile daljše, ko mož sam. Može so vsakega nahrulili s 'heil'. Fiksirali so ga toliko časa, da jim je tudi odgovoril s 'heil'."⁵⁵

Priča Marija Golob je slišala oba strela v razmaku petih minut. Povedala je, da je skozi okno videla stati na ulici 15 ljudi ter ni opazila, da bi bili oboroženi. Eden izmed njih se je oglasil, da je zadet. Dr. Jabornegg je pričo vprašal, če je množica naskočila strelca šele po drugem strelu. Priča je to potrdila.

Alois Hobacher je že legel k počitku, ko ga je s postelje vrgel strel in se je hitro zapodil k oknu. Videl je, da je od osem do deset ljudi obkolilo nekoga moža. Ob tem je padel drugi strel. Ta, ki je streljal, je bežal proti Gsundovi hiši. Drugi so se pognali za njim in ga pretepali. Grabič je šel po drugem strelu k vodnjaku. Višje, pri Palossu se je zaslišal še tretji strel. Ob tem je dr. Krančiča zanimalo, če se je obstreljeni takoj po drugem strelu prijel za brado. Hobacher je to potrdil.

Priča Josef Hodurek je pripovedoval, kako so napadalci Bovho obkolili. Dobil je vtis, da sta se razjarjeni skupini hoteli lotiti obtoženca. Nato je nastalo prerivanje in padel je strel, nakar se je Bovha umaknil nazaj ter naslonil na zid - tu ga je množica napadla in zaslišal se je drugi strel. Tudi ta priča je slišala še tretji strel.

Prvi strel je zbudil tudi davčnega uradnika v Gornjem Gradu, Aloisa Kneza. Nato je slišal vpitje in opazil 16 do 17, s palicami oboroženih ljudi. Nekateri so začeli udrihati po Bovhi in padel je drugi strel. Razločno je tudi slišal, "da je kafetir Gollitsch opetovano vpil '*Haut's ihm nieder!*'"⁵⁶, nato pa je iz smeri Narodnega doma prišel stražnik in odpeljal Bovho. Kdo je streljal, ni videl. Knez je še povedal, da je videl smer strelnega ognja pod kotom 45°. Državni pravdnik ga je opozoril, da so druge priče povedale, da je bil Bovha tepen po drugem strelu. Knez je še enkrat pove-

dal, da je slišal vpitje "*To je Čeh, pobij ga!*", nato so topli Bovho in pri njegovem stanovanju je padel drugi strel. Dr. Jabornegg pa se je vtaknil v Knezovo pričevanje o kotu strela. Opisani kot namreč ni soglašal z obrambo, ki je zatrjevala, da je obtoženec prvič streljal v zrak, drugič pa vodoravno. Na to se je oglasil Bovha in popravil dr. Jabornegga, da je on ustrelil samo enkrat in da je drugič ustrelil dr. Beck, pl. Sonnenburg ali Gollitsch. Knez je nato pripomnil, da je mogoče ogenj imel drugo smer in da se je njemu le tako dozdevalo, ker je vse skupaj opazoval z okna.

Po tem je predsednik poročal, da je naslednja vabljenja priča dr. Beck sporočil, da se lahko pripelje v Celje le na sodne stroške ter priložil svoj natančen naslov na Dunaju. Sodišče ga je nato "brzobjavno poklicalo k razpravi, a dasi so ga iskali v od njega samega označenem stanovanju, tam nikoli nikakega dr. Becka ni bilo"⁵⁷. To sta dr. Jabornegg in državni pravdnik hotela izkoristiti in še enkrat poskušala s predlogom za preložitvev razprave, z razlogom, da bi se lahko dr. Beck razprave tudi osebno udeležil. Dr. Dečko je temu seveda odločno nasprotoval ter to utemeljil s tem, da je dr. Beck že itak sam povedal, da je na prizorišče prišel šele po prvem strelu in da tako ali tako ne more povedati nič pomembnega. Sodni zbor je predlog tožeče strani odklonil.

Popoldansko razpravo je odprl dr. Jabornegg - seveda z znanim predlogom po preložitvi razprave. Pametnih razlogov za to pa mu je počasi že začelo primanjkovati. Tako se mu je zdelo potrebno opraviti ogled kraja dogodka, predlagal pa je tudi zaslišanje še nekaterih prič: Sonnenburga, Scheliga, Koschitza, Marinschka in dr. Becka. Dr. Dečko je odločno protestiral proti lokalnemu ogledu, saj bi ta bil popolnoma nesmišeln, ker je bil kraj dogodka vsakemu bolj ali manj znan. Proti zaslišanju novih prič ni imel nič proti, če bi se zaslišale takoj; hkrati pa je spretno postavil sodišče pred moralno dilemo - "če bodo pa priče, kakor na pr. Sonnenburg, ki se je sam udeleževal izgrediv in bil radi tega že dvakrat kaznovan, verodostojne, to bo sodni dvor že lahko sam presodil"⁵⁸. Sodni senat je predlog za preložitvev razprave zaradi lokalnega ogleda zavrnil, sprejel pa je predlog zaslišanja novih prič, razen dr. Becka, čigar izjava se je prebrala v nadaljevanju.

⁵⁵ *Ibidem.*

⁵⁶ *Ibidem.*

⁵⁷ *Domovina*, 24. 11. 1899.

⁵⁸ *Slovenski narod*, 20. 11. 1899.

V izjavi je dr. Beck zapisal, da je zaslišal klic: "Aufpassen, Windische kommen!"⁵⁹, nakar je počil strel. Ko je prišel v središče dogajanja, je videl moža, ki je bil naslonjen na steno, okoli njega pa je stalo kakšnih deset ljudi. Ta mož se je branil in ni hotel odvreči revolverja. Zato mu ga je dr. Beck izvil iz rok, pri tem je dobil udarec - revolver se je sprožil ter oplazil obtoženčev klobuk. Po tem strelu so po obtožencu udrihali z vseh strani. Dr. Beck je v pismu tudi pojasnil, da rana na Grabitschevi bradi ni mogla biti povzročena s kroglo.

Obtoženčeva hči, Marija Bovha je povedala, da jih je že od Narodnega doma zasledovalo pet ljudi, iz Šolske ulice pa je pridvelo še od 10 do 12 mož, ki so kričali "heil" in se vedno bolj strnjeno približevali. "Oče so malo vstran stopili in rekli: 'Noch einen Schritt'. Potem so ustrelili in na to šli bolj k zidu"⁶⁰. Ob tem se je prestrašena Marija zatekla v neko vežo, kjer je zaslišala še drugi strel.

Urednik Domovine Ante Beg je izjavil, da je bilo sprva videti vse mirno. Kljub temu si niso upali iti skozi drevored, kjer je vladala popolna tema. Raje so se odločili za pot po Gosposki ulici, ki je bila vsaj malenkostno razsvetljena. Ko je družba prispela do poslopja, kjer je bilo nastanjeno državno pravdnštvo, so zaslišali vpitje "heil", takoj zatem pa so na njih planili neznanci, oboroženi s palicami. Ante Beg je takoj dobil s palico po glavi, videl pa je, da so Bovho obkolili. Osem do deset napadalcev je prišlo iz Šolske ulice, tako da je ena tolpa obkolila Bega, druga pa Bovho. Beg se je pomikal nazaj proti hišnim vratom ter ščitil deklico za svojim hrbtom. Nanj je prežalo šest neznancev. Medtem se je Bovha znašel v obroču, zato mu je Beg zaklical: "Bovha streljaj, Bovha streljaj!" To svoje ravnanje je Ante Beg opravičeval s tem, da je natančno vedel, da sta bila v smrtni nevarnosti, ob tem pa je poudaril: "Jaz sem bil vojak, sem bil orožnik in vem, kdaj je treba streljati". Ob tem je Ante Beg še povedal: "Jaz sem imel mnogo (9) težkih udarcev na roki in bi bil popolnoma pobit, ko bi se ne bil branil s palico. Klobuk mi je bil čisto raztepen, da je na vseh straneh doli visel".⁶¹ Poleg tega je Ante Beg zatrjeval, da je vseskozi klical policajja, ki je stal kakšnih trideset korakov stran, a ta ni hotel priti. Ko je Bovha že ves pretepen obležal na tleh in je obračun z njim šel h koncu, se je nekaj ljudi od tam vsulo še na

Bega, ki mu je tedaj spodrsnilo, da je padel po tleh. Ko pa se mu je le posrečilo vstati, je bežal, kolikor so ga noge nesle. Ko se je rešil najhujšega, ga je pa prijela policija in zaprla. Na koncu svojega pričevanja je Beg še enkrat poudaril, da je on na vsak način dobil prej udarce, kot pa je Bovha streljal. Dr. Dečko je pričel še hudomušno povprašal, če je imel občutek, da so ti gospodje - ker so pač v rokah imeli palice - šli na sprehod. Beg je kratko odgovoril, da so s kričanjem "Pobijmo ga, crkniti mora" jasno nakazali svoj namen. Dr. Dečko ga je še vprašal, če bi kot žandar v tem kritičnem trenutku streljal na vsak način. Beg je odgovoril, da bi vsekakor streljal tudi kot civilna oseba. Dr. Jabornegg pa je pričel opozoril, da Bovha ni nič govoril o tem, da je ležal na tleh in so ga topli. Beg je še enkrat odločno zatrdil, da je Bovho vsekakor videl ležati na tleh.

Ko je na vrsto za pričanje prišel Johann Leskoschek, je dr. Ivan Dečko takoj zahteval, da ga sodišče povpraša, če je zaradi teh izgrediv že bil kaznovan. Sodišče je tej prošnji ugodilo, priča pa je to zanikala. Leskoschek je bil ves večer v družbi Grabitscha in tudi on se je na kraju dogodka znašel popolnoma slučajno. Leskoschek je zatrjeval, da so v Šolski ulici bili samo on, Koschitz in Grabitsch in da nobeden od njih pri sebi ni imel palice. Leskoschek je tudi povedal, da je od prvega do drugega strela preteklo od 14 do 15 sekund. Dr. Dečko pa je o tem imel drugačne podatke, zato je pričel vprašal, ali ni bil morda on v Samostanski ulici⁶², kjer je pretepal Pokorna in za to bil tudi obsojen. Leskoschek pa o tem ni hotel nič vedeti.

Frančiška Mihelitsch je povedala, da je dan pred prihodom Čehov v trgovini slovenskega trgovca Kolenca slišala govoriti: "Nikogar ne bomo pustili blizu, moramo se oborožiti, zbrati vse revolverje, ki so na voljo, nekaj jih mora pocrkati, iz njih bomo naredili golaž."⁶³ Med občinstvom so se ob teh besedah zaslišali vzkliki ogorčenja.

Pisarja Alojz Stanek in Josef Pahn, ki sta bila zapisnikarja pri preiskovalnem sodniku, sta potrdila, da je Bovha najprej zatrjeval, da se je revolver sam sprožil. Bovha je v svojo obrambo dejal, da je tako govoril zato, ker se je sramoval, da so ga zaprli ter opozoril, da je kasneje že preiskovalnemu sodniku dr. Langerju povedal, da je revolver uporabil v skrajnem silobranu.

⁵⁹ *Deutsche Wacht*, 19. 11. 1899.

⁶⁰ *Slovenski narod*, 21. 11. 1899.

⁶¹ *Slovenski narod*, 21. 11. 1899; *Domovina*, 24. 11. 1899.

⁶² *Današnja Savinova ulica*.

⁶³ *Deutsche Wacht*, 19. 11. 1899.

Gospo Josefino Nasko je zbudilo strašansko glasno vpitje. Kakšno minuto zatem je slišala počiti prvi strel, minuto po tem pa še drugega. Prvi strel je padel sredi ceste, drugi pa natanko pod njenim oknom. Ko je videla, da nekoga pretepa, je odprla okno in roteče zavpila: "Prosim vas, ne tepite ga!"⁶⁴ Večina je nato odnehala, le dva se na njeno prošnjo nista ozirala. Potem je prišel stražnik ter aretiral tistega, katerega je napadlo od 20 do 30 mož.

Medičar Lovrenc Pokorn, ki je Narodni dom zapustil skupaj z Begom in Bovho, je skušal pred tolpo pobegniti, ker ni imel pri sebi nobenega orožja. Za njim so se vsule palice in kamenje, a se je le zatekel v stransko ulico. Od tam je slišal "udarce padati" ter še, vsaj za nas, nekaj novih psov iz repertoarja napadalcev, kot npr. "erschlagt's den windischen Hund"⁶⁵, za tem pa je slišal še strel. V Vodnjaški ulici⁶⁶ so ga napadalci dohiteli in pretepli (med njimi je bil za to dejanje že obsojeni Leskoschek). Pred magistratom pa ga je aretirala policija. Dr. Dečko je še enkrat vprašal Pokorna, kdaj je zaslišal strel in ta je potrdil, da po tistem, ko so padali udarci in so za njim tekli ljudje. Svetnika Reitterja je zanimala Pokornova omemba, da so mu tudi nasproti po Gosposki ulici prihajali ljudje. To je Pokorn potrdil. Na vprašanje predsednika sodnega senata, če so tudi ti ljudje tekli za njim, je odgovoril pritrdilno in pristavil, da jih je bilo vedno več. Deutsche Wacht je ob teh odgovorih hudomušno pripomnila, da je priča "na vsa zanj ugodno zastavljena vprašanja avtomatično odgovarjal s seveda"⁶⁷.

Gimnazijski profesor Anton Kosi, ki je stanoval v Šolski ulici, je povedal, da je že ob tričetrt na enajsto zvečer opazil na ulici kakšnih osem ljudi, ki so stali pred njegovo hišo in čakali. "Plinovo svetilko so ugasnili", z vrta so si prinesli klop, sedli nanjo ter "kadili smodke"⁶⁸. Ob pol enih pa je zadonel žvižg. Na ta znak je vseh osem oseb izginilo iz Šolske ulice, v Gosposki ulici pa so se zaslišali kriki "Haut ihn, Haut ihn, Heil und Sieg". Čez dobre pol minute je počil strel in kakšno minuto kasneje še drugi.

Šolski svetnik Johann Kruschitz je videl sedeti na klopi sumljivo družčino. To je potrdila tudi njegova gospodinja Marija Farčnik.

⁶⁴ Slovenski narod, 21. 11. 1899.

⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶ Današnja Linhartova ulica.

⁶⁷ Deutsche Wacht, 19. 11. 1899.

⁶⁸ Domovina, 24. 11. 1899.

Četovodja Andrej Lupšina, ki je stal pred vojašnico na straži, je v Gosposki ulici opazil 6-7 mož s palicami v rokah. Dva, prav tako oborožena, sta stala na drugi strani ulice. Kakor hitro je Bovha z družbo stopil v Gosposko ulico, so planili na njih. Lupšina se je takoj podal v vojašnico in vpil: "Alarm!" Tudi on je slišal najprej vzklike, nato udarce ter šele kasneje strel.

Priča Oroslav Kušec je tudi zatrjeval, da je že pri vstopu v Gosposke ulice čakala tolpa ljudi ter vpila: "Nieder mit den windischen Hunden!" Kušec se je namreč nahajal kakšnih 30-40 korakov za napadeno družbo in je pri Janičevi hiši zaslišal krike "Heil!", nato so iz stranskih ulic pridrveli še drugi ljudje. "Vsi so se vsuli skupaj in se je pokalo in teplo ter klicalo: 'Haut's ihm nieder...'" bil je tako ljut boj, da sem se kar tresel".⁶⁹ Strel je padel kmalu po tem trušču. Ob tem je tudi sam zgrabil za revolver in hotel prihiteti na pomoč, vendar mu je to preprečil policaj, ki je stal pri Kossärju in ves dogodek mirno opazoval. Ta mu je namreč svetoval, naj se rajši odstrani, ker ga bo drugače aretiral. Kušec se je nato obrnil in se odpravil nazaj proti Narodnemu domu. Državni pravdnik je pričo vprašal, če je to bil celovski ali celjski policaj, Kušec pa je odgovoril, da ga ni poznal. Na vprašanje, zakaj policaja ni ovadil, pa je Kušec povedal, da je bil pri g. Langerju, ta pa mu je rekel, da je že itak vse dognano.

Gospa Amalija Kosi je povedala, da so oboroženi ljudje že od 10. ure zvečer čakali v Šolski ulici in tudi svetilko na vogalu so ugasnili.

Nato so zaslišali priči, ki ju je predlagal dr. Jabornegg. Sonnenburg je pri vhodu v svoje stanovanje v Gosposki ulici zaslišal trušč in šel pogledat, kaj se dogaja. Nato je počil strel. Ko se je približal, je Bovha z revolverjem v roki že stal ob zidu. Zdelo se mu je, "da je bil Bovha v zadregi, streljati ali ne."⁷⁰ Ob tem je začutil svojo državljsko dolžnost in z dr. Beckom sta družno planila proti Bovhi in mu odvzela orožje. Nato je stražnik Zintauer aretiral Bovho.

Tudi Scheligo je stanoval v Gosposki ulici. In tudi on se je ravno odpravljal domov. Najprej je slišal strel. Ko je prišel do svojega stanovanja, je bil dostop zaprt. Tam je namreč stal Bovha, obkrožen z več ljudmi, proti katerim je Bovha ustrelil.

⁶⁹ Slovenski narod, 21. 11. 1899.

⁷⁰ Deutsche Wacht, 19. 11. 1899.

Franz Koschitz je bil ves večer v Grabitschevi družbi. Povedal je, da sta ves večer popivala po raznih gostilnah, na svojem nočnem sprehodu pa sta prispela do Šolske ulice. Tam sta sedla na klop in "radi krajšega časa kadila cigarete". Ko sta v Gosposki ulici zaslišala hrup, sta le iz radovednosti pohitela gledat, kaj se dogaja. Najprej je šel Grabitsch. Ko je prišel Koschitz čez nekaj časa za njim, mu nasproti pride ranjeni Grabitsch in mu reče: "Du, ich bin schon fertig." Koschitz pa ga potolaži: "Du stehst noch und bist noch nicht fertig".⁷¹ Nato se je zapodil proti Bovhi in ga prijel za vrat. Koschitz je še enkrat zatrdil, da so v Šolski ulici bili samo on, Leskoschek in Grabitsch ter da nobeden od njih ni imel palice. Povedal je tudi, da je od prvega do drugega strela preteklo od 14 do 15 sekund. Ob tej izjavi se je oglasil Bovha in pojasnil, da ga je dr. Beck prijel za roko. Koschitz pa je odvrnil, da ga je on z desnico držal za vrat, z levico pa za roko in v takem položaju ga je Bovha udaril po glavi.

Po tem je sodni zdravnik dr. Keppa predlagal ponovno zaslišanje obeh "izvedencev puškarjev". Ta dva sta razložila, da izstreljena krogla, ki zadene ob trd predmet "postane plošna ter se zamore razleteti v koščeke", ki se razpršijo na vse strani. Dr. Dečka pa je zanimalo, kako to, da je rana samo praska, kljub temu, da je bilo streljano iz bližine. Izvedenca sta odgovorila, da je temu krivo "sukno, ki je jako prožno, mogoče je pa tudi, da je bila zelo stara patrona."⁷² Po tem zaslišanju je dr. Keppa podal še svoje mnenje: "Dobili smo dve rani, na bradi in na prsiah. Prva rana ima obliko biskvita, je podolgovata, sama na sebi lahka, ker je samo mehke kožne dele pretrgala".⁷³ Po pričevanju balističnih izvedencev je dr. Keppa ugotavljal, da je prvo rano lahko povzročila krogla, ki je zadela ob kamen ter se je njen delček odbil v Grabitschevo brado. Rana na prsiah pa je po njegovem mnenju nedvomno nastala "vsled neposrednega prodjetja projektila, ker ima telovnik in srajca luknjo; projektil bi brez dvoma globlje se zaril, ako bi telovnik ne bil tako krhek in prožen"⁷⁴. Na te ugotovitve se takoj oglasi Bovha in pove, da bi potemtakem krogla morala ostati v oblačilih. Dr. Keppa pa se je v svo-

jem sklepanju čedalje bolj zapletal ter pojasnjeval, da "krogla že kje obleži" in da je bila, ko je prodrla del telovnika, neizmerno oslABLJENA, tako da ni mogla prodreti v telo. V vsem tem je tudi drugi zdravnik, dr. Jenko popolnoma soglašal s svojim kolegom. Pri Bovhi pa sta zdravnika ugotovila kar deset poškodb, največ na glavi.

Nato je celjski mestni urad poročal o Grabitschevem splošnem vedenju ter pri tem izpostavil, "da je mož vreden graje, da je bil že kaznovan in da kaže močan nagon razgrajanja". Občinski urad Celje - okolica pa je poročal, da je Grabitsch "udan pijančevanju, žganjepitju, da prihaja pozno domov in tako razgraja, da mora lastna mati bežati pred njim; v občje je znan kot surov človek."⁷⁵

Po tej moralni oceni "žrtve" so v razpravi prebrali odstavek iz nemškega časopisa Tagespost z dne 10. avgusta: "Nemci so patrolirali po vseh bližnjih ulicah pri "Narodnem domu" gor in dol, da bi vsakega Slovana, ki zapusti "Narodni dom" pretepli. Nekateri Slovani, ki so podcenjevali togoto Nemcev, so prejeli občutno plačilo s silnimi batinami".⁷⁶

Državni pravdnik je po vsem tem še enkrat vprašal Bovho, kdaj in zakaj je streljal. Bovha je kratko odgovoril: "Streljal sem, ko so name s palicami navalili. Nasprotniki so vpili: 'Haut's ihn nieder'. Jaz sem se moral braniti."⁷⁷ Državni pravdnik pa je vrtal še naprej in ko mu je Bovha povedal, da je v odvetniški pisarni že petnajst let, mu je zabrusil, da potem gotovo mora vedeti, da je prekoračitev silobrana ravno tako kaznivo, kot da bi streljal brez vsakega vzroka. Nato je državni pravdnik predlagal, naj se priskrbijo vsi spisi iz Gostinčarjeve zadeve, iz katerih naj bi bilo razvidno, da si je dan pred prihodom čeških visokošolcev več Slovencev nabavilo orožje. Ker pa teh spisov ni bilo v Celju in je sodišče v tem vprašanju lahko zaslišalo le preiskovalnega sodnika v Gostinčarjevi zadevi Karla Grebenca - ki pa se teh zadev kaj prida ni spominjal - je državni pravdnik na ta način še zadnjič na vse pretege skušal doseči preložitve obravnave. A tudi tokrat

⁷¹ *Deutsche Wacht*, 19. 11. 1899. *Slovenski narod* 21. 11. 1899 pa je tolažitne Koschitzeve besede navedel nekoliko drugače: "Koschitz se pa je ob tem tako prestrašil, da je popolnoma pozabil na nemščino ter odvrnil: 'Strela, pa še stojiš.'"

⁷² *Domovina*, 24. 11. 1899.

⁷³ *Slovenski narod*, 21. 11. 1899.

⁷⁴ *Domovina*, 24. 11. 1899.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *Domovina*, 18. 8. 1899. Originalni zapis v *Tagespost* z dne 10. 8. 1899 se glasi: "Die Deutschen patrouillierten in sämtlichen umliegenden den Gassen auf und ab, um jeden Slaven zu züchtigen. Einige Slaven, die der Wuth der Deutschen spotteten, erhielten empfindlichen Lohn mit wichtigen Hieben."

⁷⁷ *Slovenski narod*, 20. 11. 1899.

je ostal praznih rok. Sodišče mu ni ugodilo, ker je bil iz orožnega lista Ivana Bovhe natančno razviden datum izstavitve - 8. avgust. Medtem je državni pravdnik nadaljeval z zasliševanjem Ivana Bovhe, ki mu je pojasnil, da ga je dr. Beck tepel, ko mu je iz rok izvil revolver, da strel ni počil takoj ter da ga je dr. Beck z ročajem orožja tepel po glavi. Na tem mestu je državni pravdnik opozoril, da je Bovha preiskovalnemu sodniku dr. Langerju povedal drugače: "On mi je zadal udarec, kar se sproži drugi strel"⁷⁸. Bovha je to pojasnil s tem, da dr. Langer zelo slabo sliši in da izjave ni zapisal popolnoma v istem smislu, kakor mu je on povedal.

Dr. Dečko je nato predlagal, naj se ugotovi, kdaj je dr. Langer predlagal izpustitev Ivana Bovhe iz preiskovalnega zaporja. Predsednik je povedal, da je preiskovalni sodnik dal predlog za izpustitev že 14. avgusta, Bovha pa so izpustili šele 27. septembra. Državni pravdnik je to "zamudo" pojasnil s tem, da je višje sodišče s sklepom dne 22. avgusta nadaljevanje zaporja dovolilo.

Končno je dr. Jabornegg v imenu oškodovanca od obtoženca zahteval odškodnino - "za bolečine 200 gld., za odhod zaslužka skozi 14 dni 28 gld., za prežitek v bolnici 9 gld. 16 kr. in za poškodovano obleko 4 gld. 50 kr."⁷⁹

Dr. Dečko je nato v zaključnem obrambnem govoru ta primer uvrstil v sklop dogodkov, ki se primerijo vedno, kadar imajo Slovenci kakšno slavo. Poudaril je, da so napadi na Slovence in Čeha bili že vnaprej pripravljani in organizirani, mestna policija, okrepljena s celovškimi kolegi pa zadevi ni bila kos in je večkrat ukrepala pristransko. Prav zato je bilo po njegovem mnenju v dejanju Ivane Bovhe več kot očitno videti upravičen silobran.

Tako je razprava ugotovila, da se je streljalo le dvakrat. Prvič na sredini ceste, ko so na Bovho navalili s palicami. Po tem strelu se ni nihče oglašil, da je zadet. Nato se je Bovha umaknil k zidu, nasprotniki so ga naskočili in dr. Beck mu je skušal odvzeti revolver. Pri tem je padel drugi strel, ki je zadel Grabitscha. Sodišče se je tako prepričalo, da so obstajale okoliščine, ki so njegovemu dejanju odvzele kaznivost. Na podlagi teh ugotovitev je sodni dvor razsodil, "da je v objektivnem oziru kaznjivo dejanje se sicer izvršilo, da je toraj

objektivno dejanski stan dokazan, ampak da v subjektivnem oziru se mu kazensko dejanje ne more šteti v zlo, ker se nahajajo okoliščine, ki so njegovemu dejanju kaznivost jemljejo, namreč silobran"⁸⁰. Tako je ob 9. uri zvečer predsednik naznanil oprostilno razsodbo. Po dvorani so se razlegali vzdihljaji nezadovoljstva, le lica redkih Slovencev v njej, predvsem pa oproščenca Ivana Bovhe, so žarela od sreče.

Nična pritožba in dokončen razplet

C. kr. državno pravdnništvo v Celju je na to razsodbo že 5. decembra 1899 vložilo pritožbo. Ta je temeljila na treh točkah. Na to pritožbo in na omenjene tri točke je 17. decembra 1899 sledil odgovor Ivana Bovhe.

V prvi točki⁸¹ je državno pravdnništvo opozorilo, da sodišče ni upoštevalo protislovnega zagovora obtoženca, ki se je najprej zagovarjal, da se je revolver sprožil sam, nato da je sicer ustrelil namenoma, vendar le opozorilno v zrak in končno, da je ustrelil proti napadalcu v silobranu. Poleg tega je državno pravdnništvo poudarjalo, da je Bovha sam priznal, da je ustrelil - kljub temu, da še ni bil napaden in se ga še nihče ni niti dotaknil. Pri izjavah razbremenilnih prič pa sodišče ni upoštevalo okoliščin, ki so celotno sliko lahko tudi popačile, kot npr. opazovanje iz velike oddaljenosti v temni noči, zaspanost, vpliv lastnega razburjenja ali celo lastne udeležbe v dogodkih. Ivan Bovha je na te očitke odgovoril, da je sodišče v razlogih sodbe jasno in natančno opredelilo, zakaj ga je obtožbe oprostilo. Poleg tega je poudaril, da se izjave prič in druge dejanske okoliščine popolnoma ujemajo z vsebino zapisnika in da torej tu ni bilo najti nobenega protislovja. Tudi razlogi, ki jih navaja razsodba, so za utemeljevanje silobrana popolnoma jasni. Na očitke, da ob uporabi strelnega orožja še sploh ni bil napaden, je Ivan Bovha odgovarjal, da njegov primer "ni smatrati za poedin dogadjaj, ampak da je

⁸⁰ ZAC, Osebni fond dr. Ivana Dečka, sig. 1, zadeva Ivan Bovha.

⁸¹ ZAC, Osebni fond dr. Ivana Dečka, sig. 1, zadeva Ivan Bovha. C. kr. državno pravdnništvo je v prvi točki trdilo, da je oprostilna sodba nična v smislu § 281 št. 5 k. p. Ta odreja, "da je sodba ničeva, če je izrek sodišču glede odločilnih okoliščin nepopoln ali sam na sebi nasprotujoč, če za izrek niso navedeni nikaki razlogi, ali če to kar govore razlogi o vsebini pisen, shranjenih v spisih ali v sodnih izustitih se znatno razločuje od teh pisen samih, ali zasliševalnih in sejnih zapisnikov".

⁷⁸ *Ibidem.*

⁷⁹ Slovenski narod, 21. 11. 1899; Domovina, 24. 11. 1899.

isti samo ena mala epizoda v dolgi vrsti izgrediv in napadov, vršečih se v Celji zoper Slovence”⁸². Vsi ti ekscesi pa po mnenju Slovencev niso bili spontani - bili so že vnaprej pripravljeni ter preiščeni in dobro organizirani. Nič drugače ni bilo tudi ob prihodu čeških gostov. V svoj zagovor je Bovha nato še enkrat podrobneje opisal celoten dogodek ter zapisal še izjave pomembnejših prič. S tem je skušal dokazati, da se njegovo videnje dogodka popolnoma ujema z vidnjimi pričami in seveda tako tudi z resnico.

V drugi točki je državno pravdnništvo opozorilo, da je Ivan Bovha prekoračil silobran, ker dejansko še ni bil napaden. Obtoženec in njegovi prijatelji so bili pretepeni šele po prvem strelu, le Ante Beg je trdil, da so se nanj spravili že prej. Zaradi prvega strela so domnevni napadalci tako bili tudi do skrajnosti razdraženi. Poleg tega pa državno pravdnništvo Bovhi očita, da položaj ni bil tako nevaren, da bi bilo potrebno uporabiti najnevarnejše orožje. Namreč iz obravnave in prejšnjih izjav je bilo državnemu pravdnilstvu razvidno, da so Ivan Bovha in njegovi prijatelji bili pripravljeni na vsak napad, ne glede na posledice, odgovoriti z revolverjem. V svoj zagovor je Bovha prav podrobno še enkrat predstavil situacijo pred prvim strelom. Poudaril je, da on sam res še ni bil napaden, a mu je napad vsak trenutek grozil in seveda ni bil dolžen čakati, da bo prvi dobil udarec po glavi. Poleg vsega tega pa Bovha poudarja, da se je dejanski napad na njegovo družbo, konkretno na njegovega prijatelja Anteja Bega tudi že izvršil. Očitke glede uporabe najnevarnejšega orožja pa zavrača s tem, da je pač moral uporabiti tisto orožje, katero je imel pri roki.⁸³

V tretji točki pa se je državno pravdnništvo pritožilo nad ravnanjem sodišča, ker le-to ni hotelo sprejeti njegovih predlogov za preložitve obravnave: osebno povabilo dr. Gustava Becka, ogle da na kraju dogodka ter vpogled v spis Franca Gostinčarja, kjer se je nahajal seznam vseh tistih, katerim je bil dan pred prihodom Čehov izdan orožni list. Ivan Bovha na te pritožbe odgovarja, da je dr. Beck že tako sam povedal, “da je prišel mnogo pozneje, ko je že bil padel strel” ter tako o okoliščinah pred in ob strelu tako ali tako ne bi mogel nič povedati. Nepotreben bi po mnenju Ivana Bovhe bil tudi “lokalni ogled, ker je cele-

mu sodišču Gosposka ulica v Celji kakor vsaka posamezna hiša tamkaj in nje lega popolnoma znana”. Še bolj nepotrebno pa se mu je zdelo pri-skrbeti akte zadeve Gostinčar, saj je na obravnavi bil na vpogled njegov orožni list, poleg tega je o tem pričal tudi preiskovalni sodnik te zadeve Grebenc. Mislil pa je tudi, “da je nekoliko oseb, kakih 5 do 6 prosilo za orožne liste, ta okolnost pa kratko in malo ne dokazuje kake zarote” - kot je trdilo državno pravdnništvo, pač pa se je več ljudi začelo “vsled hujskanja po listih celjske klike in po drugih grožnjah, ktere so se širile po mestu in okolici bati za svojo osebno varnost”. Ivan Bovha pa je obenem zahteval, naj se njegovemu kazenskemu aktu priložijo tudi vsi tisti spisi, kateri so bili v kakršnikoli povezavi z izgrediv obiskom čeških gostov.

Nično pritožbo c. kr. državnega pravdnništva v Celju je kasacijsko sodišče v Gradcu 2. novembra 1900 zavrnilo. Že 14.12.1899 pa je c. kr. okrožno sodišče sklenilo Ivanu Bovhi vrniti samokres, knjižico z zapiski in orožni list. 11. decembra istega leta je c. kr. okrajno sodišče obsodilo še “razupitega izzivača čorbarja Gollitscha na globo 10 gld. oziroma 48 ur zapora, ker je pri napadu na Bovho bodril in organizoval tolovaje s klici: 'Haut's ihn, haut's ihn nieder!'”⁸⁴ Podobno usodo je doživel tudi Julius Grabitsch - sodišče ga je kot napadalca na Bovho obsodilo na teden dni zapora. Ivan Bovha pa ni uspel s svojim odškodninskim zahtevkom proti Juliusu Grabitschu in Ferdinandu Gollitschu. Oba je namreč tudi sam tožil po 411 členu k. z.⁸⁵ Grabitscha je c. kr. okrajno sodišče oprostilo 22. decembra 1900, Gollitscha, od katerega je Bovha zahteval 24 gld, pa 5. januarja 1901.⁸⁶

(Ne)pristranska mestna policija in vprašanje vpliva narodne politike na sodstvo

Po sodnem tehtanju krvavih dogodkov so Slovenci v Celju z oprostivijo Ivana Bovhe dobili vsaj moralno zadoščenje - kar je pomenilo nekakšen obliž na rane, ki so jih povzročili celjski

⁸⁴ *Domovina*, 15. 12. 1899.

⁸⁵ *Zbirka avstrijskih zakonov*, I. zvezek, *Kazenski zakon*, Ljubljana 1889, § 411: “Nalaščne telesne poškodbe in pa poškodbe na telesu, katere se zgode pri tepežih, je treba takrat, kadar se v njih ne dobi nobeno huji kazni podvrženo kaznjivo dejanje (§§ 152 in 153), če so pa vendar vsaj vidne znake in nasledke za seboj pustile, kakor prestopke pokoriti.” Kazen določa § 412: “Kazen tega pre-

⁸² ZAC, *Osební fond dr. Ivana Dečka, zadeva Ivan Bovha*, stg. 1.

⁸³ *Ibidem*.

Nemci s svojim obnašanjem ob prihodu čeških visokošolcev v mesto. Kljub temu pa je vprašanje mestne policije ostalo odprt problem. Slovenska javnost je bila nad delovanjem celjske policije in njihove celovške pomoči ogorčena. "V navzočnosti policije, pred očmi teh organov javne varnosti, so bili Slovenci in Čehi napadeni in pobijani /.../ V svoji nečuvveni pristranosti je šla tako daleč, da je aretovala napadence - napadalce pa puščala v miru, da so mogli storiti nova hudodelstva." Že takoj po neljubih dogodkih 13. 8. 1899 je občinski odbor občine Celje - okolica (nekaj dni kasneje pa še celjski okrajni zastop) sprejel resolucijo z zahtevo po podržavljenju celjske mestne policije.⁸⁷ Temu se je pridružila močna propagandna akcija v slovenskem časopisu, ki ji lahko sledimo vse do konca leta. Vse skupaj pa je izzvenelo v smislu verjetno upravičenega predvidevanja: "Ako bi žandarmi bili imeli 10. avgusta v Celju skrbeti za mir in red, vzdržali bi ga bili in našli bi bili razsajanje".⁸⁸ Takšne in podobne izjave so metale temno senco na celjsko mestno policijo. Ker je bila mestna oblast v nemških rokah (in z njo seveda tudi policija), je potemtakem bilo povsem običajno, da je do pristranskosti pri postopanju mestne policije v nekaterih primerih resnično prišlo. Vendar mestna oblast tega seveda ni hotela in seveda tudi ni smela priznati ter je vztrajno zavračala vsa natolcevanja o nekakšni pristranskosti. Toda, če vemo, da je bil ob izgredih "samo eden nemški pretepač, Lenz iz Gradca zasačen in zaprt, pa že po kratkem času so ga na zahtevo fakinaže izpustili, na kar ga je ista v triumfu na ramah po ulici nosila"⁸⁹, med mnogoštevilnimi obsojenci (med katerimi se je znašel tudi mestni stražnik) pa je moč najti le tri Slovence, je (ne)upravičeno razburjenje tako na eni kot na drugi strani lažje razumeti.

Po končanem procesu proti Ivanu Bovhi pa je razpravo o pristranskosti policije zamenjala razprava o pristranskosti državnih organov, oziroma sodstva. V časnikih se je zdaj začel pravi boj, ali je bila razsodba pravična ali ne. Tisti, za katere

je bila ugodna, tj. slovenska stran, so v časnikih nizali slavospeve pravičnosti in nepristranskosti sodstvu - "v zakonu zajamčenega prostega prepričanja sodnikovega ne smemo vlačiti v umazano blato poulične politike, ako nočemo, da se s takim početjem zatre v ljudstvu pravni čut in zaupanje v zaščitnike pravice"⁹⁰. Slovenski narod je pisanje *Deutsche Wacht* med drugim označil tudi za anarhistično, ker je v enem svojih člankov kritizirala oprostilno razsodbo - na dva člana senata, ki sta bila slovenske narodnosti pa je vsula "ploho psovka, češ, ta dva sta zakrivila to krivično razsodbo". *Deutsche Wacht* je tudi napihovala vse obtežilne okoliščine ter prikivala vse razbremenilne okoliščine (slovenski tisk pa je seveda deloval v obratni smeri). Pod naslovom "Celjske sodne razmere" je *Deutsche Wacht* objavila tudi celotno Pommerjevo interpelacijo pravosodnemu ministru, vloženo prav zaradi te kazenske pravde. V njej poudarja, da je bil obisk Čehov organiziran kot skrbno pripravljena provokacija z namenom pokazati celjskim Nemcem, da so v svojem mestu tujci. Kot največja krivca za izgrede ob obisku čeških visokošolcev sta v nemških očeh bila "ultraslovenska" hujskača dr. Ivan Dečko in dr. Josip Serbec. V njej pa le navidezno napada tudi celjsko državno pravdnništvo in graško nadpravništvo - češ, da nista preprečila slovenskih provokacij in "iz nacionalnega sovraštva do miroljubnega celjskega prebivalstva skovane zarote". V resnici pa je interpelacija grešnega kozla iskala med sodniki slovenske narodnosti. O tem nas prepriča kar nekaj misli v tej interpelaciji, kot npr.: "Na kazenskem oddelku okrajnega sodišča sodi c. kr. sodni tajnik Erhartič, fanatičen Slovenec, katerega pri razsoji njegovo narodno mišljenje zapeljuje do pravih grozovitosti..."⁹¹ Slovenski časniki pa so razočarano ugotavljali, da slovenski politiki niso pravočasno pokazali prevlekega zanimanja za te celjske dogodke. A vendarle, Žičkarju, Berksu in drugim slovenskim poslancem na Dunaju je interpelacijo le uspelo sestaviti marca leta 1900. Z njo so na konkretnih primerih podrobno prikazali pristransko ravnanje celjskih policajev ter notranjemu ministru tako predstavili upravičeno potrebo po podržavljenju celjske mestne policije.

stopa je po nevarnosti in hudobnosti dejanja po večkratnem ponavljanju, zlasti pri pretepalcih iz navade, po velikosti oškoda in po lastnosti oškodovane osebe, zapor od treh dni do šestih mesecev."

⁸⁶ ZAC, Osebni fond dr. Ivana Dečka, zadeva Ivan Bovha, str. 1.

⁸⁷ Janez Cvirn, Thomas Fürstbauer: *Kronika mesta Celje 1892-1907 (I. del)*, *Celjski zbornik 1990, Celje 1990*, str. 253.

⁸⁸ *Slovenski narod*, 27. 12. 1899.

⁸⁹ *Domovina*, 18. 8. 1899.

⁹⁰ *Slovenski narod*, 20. 11. 1899.

⁹¹ *Deutsche Wacht*, 19. 11. 1899.

Zusammenfassung

“Ich hatte nicht die Absicht, ihn zu erschießen”

*Der Prozeß gegen Ivan Bohva und andere
Gerichtsverfahren im Zusammenhang mit den
Ausschreitungen anlässlich des Besuchs
tschechischer Hochschüler
in Cilli im Jahre 1899*

Der Besuch der tschechischen Hochschüler stellte die Beziehungen der Nationalitäten in Cilli wahrlich auf die Probe, wobei beide Seiten, wie bereits bei früheren Gelegenheiten, ihre überschäumenden Gefühle nicht zu zügeln wußten. Es kam fast gleichzeitig an zwei Stellen in der Stadt zu Schießereien. In beiden Fällen waren die Opfer Deutsche. Noch einige Zeit nach der Abreise der Tschechen aus Cilli füllten Berichte über die (Un)parteilichkeit der städtischen Polizei und Nachrichten über abgeurteilte Randalierer die Spalten der Lokalpresse, von der jede Verhandlung am Cillier Bezirks- und Kreisgericht aufmerksam mitverfolgt und Berichte mit bissigen Kommentaren gepfeffert wurden. Es wurde eine Reihe deutscher Randalierer verurteilt, von den slowenischen Angeklagten wurden nur drei für schuldig befunden. Am gründlichsten berichtete die deutsche wie die slowenische Seite über den Fall Bovha. Etwa um 1 Uhr nachts machte sich nämlich Ivan Bovha zusammen mit seiner Tochter Marija, begleitet von Lovrenc Pokorn und Ante Beg vom *Narodni Dom* auf den Heimweg. Als sie in die *Gosposka ulica* kamen, stießen sie auf zwei Gruppen von Menschen, die mit Branntwein bewaffnet waren. Zuerst griffen sie Ante Beg an, der sich, so gut er konnte, mit seinem Spazierstock zur Wehr setzte. Lovrenc Pokorn ergriff sofort die Flucht – ihm nach ein Steinhagel und einige der Angreifer. Ivan Bohva zog den Revolver und drohte, er werde schießen. Die Angreifer kümmerten sich nicht um seine Drohungen. Es krachten zwei Schüsse, und eine der Kugeln endete in der Brust des Tagelöhners Julius Grabitsch. Die Angreifer stürzten sich daraufhin mit noch größerer Wut auf Ivan Bohva und verprügelten ihn, bis die der städtische Polizeiwachtmeister dazukam und Ivan Bohva ins Gefängnis abführte. Dort verbrachte Ivan Bohva ganze sieben Wochen. Die Anklage, die bis dahin fertiggestellt war, lautete auf schwere Körperverletzung. Die Verteidigung berief sich darauf, daß dies in Notwehr ge-

schehen war. Dieser Fall spaltete die Stadt an der Savinja scharf in zwei Lager, und je näher der Termin der Hauptverhandlung rückte, desto fester glaubte jede der beiden Seiten an ihre bevorstehende Siegesfeier. Die Deutschen sahen in der Person Ivan Bohvas einen slowenischen Räuber, der einen anständigen Deutschen erschossen hatte. Die Slowenen sahen in ihm dagegen einen wahren Märtyrer, der sich gegen den Überfall des deutschen Gesindels lediglich zur Wehr gesetzt hatte und deshalb zu Unrecht eingesperrt und angeklagt war. Bei der Hauptverhandlung sorgte die deutsche Seite für einen mit ihren Anhängern zum Zerbersten gefüllten Gerichtssaal. Staatsanwalt Dr. Bayer, insbesondere aber der den [Privatankläger] Julius Grabitsch vertretende Dr. Jabornegg bemühten sich mit aller Kraft darum, den Verhandlungstermin hinauszuschieben. Und dies vor allem aus zwei Gründen – einmal war nämlich als neuer Vorsitzender des Cillier Kreisgerichts Dr. Wurmser bestimmt worden, ein Mann mit bekannt antislowenischer Haltung, und außerdem war auch die Zusammensetzung des ausgewählten Gerichtssenats nicht nach dem Geschmack der deutschen Seite. Der Verteidiger des Angeklagten, Dr. Ivan Dečko, lehnte solcherart Forderungen selbstverständlich hartnäckig und erfolgreich immer wieder ab. Nach dem Auftritt einer Reihe von Zeugen, der Vorstellung des Beweismaterials und der Fachgutachten der Gerichtsmediziner und der Experten für Ballistik verkündete der Vorsitzende des Gerichtssenats in den späten Abendstunden sein Urteil, das auf Freispruch lautete. Die Staatsanwaltschaft legte gegen dieses Urteil zwar Einspruch ein, der allerdings wirkungslos blieb, denn er wurde vom Kassationshof zurückgewiesen. Beim Abwägen der blutigen Ereignisse vor Gericht erhielten die Cillier Slowenen, vor allem mit dem Freispruch für Ivan Bovha, moralische Genugtuung, auf welche die Deutschen noch einige Monate warten mußten, bis ihnen die milde Strafe für den anderen slowenischen “Revolverhelden” Gostinčar ihnen, wenn auch mit einem bitteren Beigeschmack, doch noch Genugtuung verschaffte. Wenn die Slowenen in Cilli in dieser Zeit andauernd und mit aller Kraft das Verhalten der städtischen Polizei kritisierten und ihre Verstaatlichung forderten, so konnten sie mit der Entwicklung der Fälle vor Gericht durchaus zufrieden sein. Hier fühlte sich aber die andere Seite geschädigt – die Deutschen konnten einen Sündenbock für ihre Unzufriedenheit nur unter den Richtern slowenischer Nationalität suchen.